

„h í r n e v e t   k e l l e t t   s z e r e z n e m ”

BERNARD LE BOVIER DE FONTENELLE

Hérosztratosz és Démétriosz Phaléreosz

Hérosztratosz: Athén városában annak idején háromszázhatvan szobor hirdette a maga dicsőségét! Nem túlzás ez?

Démétriosz: Dehogyan, hisz foglalkozásom szerint kormányzó voltam. Teljesen természetes, hogy a magas tisztséget betöltő személyeknek szobrot emelnek.

Hérosztratosz: Gondolom nem volt kedve ellenére, hogy lépten-nyomon megsokszorozott önmagába ütközhetett.

Démétriosz: Valóban, ám bár az egész nem sokáig tartott. Sajnos, a körülmények egyik napról a másikra megváltoztak, a szobraim sorra ledőltek, pontosabban lerombolták az összeset. Egy árva példány sem maradt belőlük.

Hérosztratosz: Mily szörnyű sorscsapás! És kit okol ezért?

Démétriosz: Antigonosz fia, Démétriosz Poliokrétosz volt a tettes.

Hérosztratosz: Bárcsak az ő helyében lehettem volna! Egyazon személyről készített szobrok ekkora tömegének megsemmisítése különös gyönyörrel járhatott.

Démétriosz: Látom, a jelleme mit sem változott, maga javíthatatlan. Alighanem ilyen indulat készíthette Epheszosz páratlan szépségű templomának felgyújtására is.

Hérosztratosz: Csakugyan, de aztán meg is kaptam érte a magamét. Az eset hallatán egész Görögország felhördült – de micsoda siralmas népség! Az emberek egyszerűen képtelenek a dolgok józan megítélésére.

Démétriosz: Azt hiszem, maga most azért siránkozik, mert érzése szerint igazságtalanul ítélték el e merénylete miatt, és sérelmezi talán azt a törvényt is, mellyel megtiltották, hogy a nevét egyáltalán kiejthessék a jövőben.

Hérosztratosz: Azzal a törvénnyel semmi bajom. Végtére is, a jámbor epheszosziak akaratokon kívül a kezemre játszottak. Fel sem fogták, hogy a nevem kiejtésének megtiltása révén gyakorlatilag halhatatlansághoz jutattak. A baj inkább az, hogy egyáltalán elítéltek, holott nem tettem mást, mint megvalósítottam régi vágyamat. Hírnevet kellett szereznem, tehát felgyújtottam a templomukat. Nemde örülniük kellett volna inkább, hogy dicsvágyamnak nem lett súlyosabb következménye? Ennél olcsóbban nem úszhatták meg a dolgot, hisz akár az egész várost, vagy az ország egészét is lángba boríthattam volna.

Démétriosz: A hallottak alapján kijelenthetjük, hogy magának semmi sem volt drága azért, hogy a neve közszájon forogjon, ugyanakkor még hálára is számít azért, mert nem követett el még nagyobb gatzetteket.

Hérosztratosz: Jogomat a templom felégetéséhez könnyűszerrel bebizonyíthatom. Lássuk csak: mit akartak elérni e páratlan műalkotás megépítésével? Kigondolóját és tervezőjét talán nem az ösztökélte, hogy neve örökre fennmaradjon?

Démétriosz: Dehogynem, nyilvánvalóan.

Hérosztratosz: Na látja. Ezt reméltem én is a gyújtogatástól.

Démétriosz: Agyafűrt okfejtés. Úgy értem, jogos igénye volt, hogy a saját hírnevét mások művének lerombolása útján teremtsen meg?

Hérosztratosz: Miért ne? Ha az átkozott dicsvágy elegendő indokul szolgál egy építésznek, akkor a magamfajta pusztítónak ugyanúgy megfelel. Ez az emberi alkotások mindenikére igaz lehet: a hiúságnak nemcsak építeni, hanem rombolni szintúgy megengedett. Pusztító hadjárataikat illetően még a legnagyobb uralkodók sem képesek felmutatni a hiúságon túlmutató indokot. Jogsértő volt-e például az a makedón király, aki a földdel tett egyenlővé egy szerencsétlen várost, csupán csak azért, hogy a kedvenc lovának, Buképhalosznak méltó temetést rendezhessen? Nem hinném. Annak a városnak a megépítésével nem is a lakóinak akartak emléket állítani, azt a sors eleve egy ló-kiválóság emlékének megörökítésére szánta.

Démétriosz: Maga szerint tehát a világon semmi sincs biztonságban. Nem tudom, hogy az emberekkel nem hasonló-é a helyzet.

Hérosztratosz: A hiúság, mint minden másból, csúfot úz az emberekből is. Nevének továbbvitele végett egy apa igyekszik minél több utódot

*...saját hírnevét
mások művének
lerombolása útján
teremtsen meg?...*

hagyni, egy hódító hadvezér ugyanezen okból legyilkol annyi embert, amennyit csak bír.

Démétriosz: A rombolók pártja mellett felhozott számos érveinek halatán igazából nem lepődtem meg. Mindazonáltal, ha mások alkotásainak lerombolása alkalmas eszköze is a hírnév megalapozásának, ebből mégsem következik, hogy a pusztítás éppoly nemes tett volna, mint a teremtés.

Hérosztratosz: A rombolás nemes vagy nemtelen voltát nem tudom megítélni, de nézetem szerint szükséges, hogy a társadalom legalább részben támogassa.

Démétriosz: Még hogy szükséges?!

Hérosztratosz: Minden bizonnyal. Földünket olyan gigantikus táblának képzelhetjük el, melyre mindenki fel akarja írni a nevét. Ha viszont ez a tábla mégiscsak megtelik nevekkal, egyeseket le kell törölni, hogy az újabbaknak is legyen helyük. Hova lennénk, ha minden ósdi emlékmű fennmaradhatna? Hol állíthatnánk fel újabb műveinket? Ne volna képes felfogni, hogy a magát dicsőítő háromszázhatvan szobor lényegesen több helyet foglalt a megengedettnél?

Földünket olyan gigantikus táblának képzelhetjük el, melyre mindenki fel akarja írni a nevét. Ha viszont ez a tábla mégiscsak megtelik nevekkal, egyeseket le kell törölni, hogy az újabbaknak is legyen helyük.

Démétriosz: Amit az én szobraimmal műveltek, az nem magyarázható mással, mint Démétriosz Poliokrétoz elvakult

bosszúszomjával. Az Athén tereit benépesítő pompás szobrokat, ha már egyszer felállították, nem érte volna meg inkább épségben hagynia?

Hérosztratosz: Talán igen. De az is lehet, hogy jobban megérte volna fel sem állítani azokat. Lássuk be, a fennvaló világot a fékezhetetlen szenvedély uralja. Egyfelől az építés, másfelől a rombolás szenvedélye. Ha a Föld népét netán az ésszerűség igazgatná, soha semmi nem történe, teljes lenne a mozdulatlanság. Azt mondják, a hajósok irtóznak a nyugalmas víztől, mivel azon haladni képtelenség. Szélre vágnak mindenkor, legyen az bármily vad és félelmetes. Az ember életében pedig a szenvedélyek játsszák a szél szerepét. A szenvedély tehát az, ami a dolgoknak lendületet ad, s ez olykor – mi tagadás – pusztító viharokkal is járhat.

JEGYZET

Hérosztratosz: az ókori világ egyik csodájának tartott efézusi Artemisz templom felgyújtása miatt halálra és feledésre ítélt görög ifjú (Kr. e. 4. sz.)

Démétriosz Phalériosz: az előbbi kortársa, görög filozófus és államférfi, 10 éven át Athén kormányzója

Homérosz és Aesopus

Homérosz: Igazság szerint a most idézett állatmeséit nem tartom valami jónak. Az ilyen mesékbe sokkal meggyőzőbb és finomabb művészi eszközökkel lehet csak erkölcsi tanulságokat csempészni, a magasabb rendű eszmék elrejtéshez pontosabb és hangulatosabb nyelvi megoldásokra lett volna szükség.

Aesopus: Mégis jól esik hallanom, hogy magát módszert, melynek maga is híve, dicséretre méltónak ítéli.

Homérosz: Ne mondja már, mikor és hol adtam én meseírára ösztökélő példát?

Aesopus: Akkor maga a történeteit nem is mítoszokkal körítve igyekezett titokzatossá tenni?

Homérosz: De mennyire hogy nem!

Aesopus: Márpedig koromnak mértékadó tudósai egyöntetűen állították, hogy az Iliász és az Odüsszeia másból sem áll, mint hihetetlen történetekbe illesztett allegóriákból, összes írása vallási, etikai, fizikai és matematikai tételek átláthatatlan gyűjteménye. Nem is könnyű ezeket a szövegből kihámozni, mert ahol az egyik olvasó morális tartalmat észlel, ott a másik csak fizikai tény, vagy érdekesítő cselekményt lát. Kritikusai mégis állítják, hogy az írásaiban rengeteg a rejtett üzenet, amit az emberek vagy megértenek, vagy nem.

Homérosz: Nem akarok hazudni magának, ezért megvallom, mindig is voltak kétségeim, hogy az emberek elég agyafúrtak-e ahhoz, hogy az írásaiban felfogják azt is, amit magam sem értettem igazán. Nincs célravezetőbb annál, mint távoli, ködös dolgokról prófétálni azoknak, akik valami nagy eseményre várnak, ugyanígy nincs jobb, mint a bonyolult allegóriák híveinek könnyen emészthető meséket kitalálni.

Aesopus: Szerintem az olvasók megnyugtatósa végett óvatosabban kellett volna élnie a képletes kifejezésmóddal. Már csak azért is, hogy a költeményeit nehogy szó szerint értsék.

Homérosz: Na és, mi baj származna abból?

Aesopus: Még kérdi? Maga szerint allegorikus jelentés nélkül hogy tekintsünk a folyton marakodó, egymást aprító istenekre, vagy a villámszóró Jupiterre? Mire véljük, hogy Juno istennőt agyonveréssel fenyegetik? Nem szólva arról, hogy a Diodemész által megsebesített Mars üvöltése, ahogy maga írja, úgy hangzott, mintha nem is egy valaki, hanem legalább

kilenc-tízezer ember egyszerre jajdult volna fel? (Mellesleg szerencsésebb lett volna, ha a bántalmazott isten ordítózás helyett az egy kalap alá vett összes görögöt bepanaszolja Jupiternél.)

Homérosz: Ugyan kérem! Ha azt képzeled, hogy az ember mindig csak a meztelen igazságra kíváncsi, nagyon téved. Az emberi szellem rendkívüli megértéssel kezeli az emberi gyarlóságokat, így az istenekét is. Ha a költőnek van valami mondanivalója az igazságról, jól teszi, ha azt mesébe csomagolva tálalja, ott ugyanis sokkal jobban mutat. Ha viszont egyszerűen csak mesét mond, akkor nem kell az igazsággal bajlódnia, az anélkül is tetszeni fog a közönségnek. Az igazság, ha az emberi szellem kedvére kíván tenni, kénytelen a hamisság álarca mögé bújni, ezzel szemben a hamisság bátran mutatkozhat a saját alakjában, a természetes szülőhelyén, és állandó tartózkodási helyén is, ahol viszont az igazság számít idegennek. Tovább megyek: ha felhagyok az allegorikus mesék kiagyaltásával, azt kockáztatom, hogy az emberek többsége elveszti érdeklődését a képletes dolgok iránt, a történelmet hétköznapi, rejtett értelem nélküli, véletlenszerű eseménysornak fogja tekinteni, az esendő isteneket pedig, legyenek bármily misztikusak, egyszerűen kineveti.

Aesopus: Most aztán jól rám ijesztett. Attól tartok, hogy az én emberi nyelven beszélő állataimnak sem fognak hinni többé.

Homérosz: A félelme jogos.

Aesopus: Nem úgy van az! Ha az isteneknek módjukban áll társalogniuk a maga műveiben, az állatok miért ne szólalhatnak meg az enyémeinkben?

Homérosz: Mert ez két nagyon különböző dolog. Az emberek nem bánják, ha az istenek hozzájuk hasonlóan gyarlók és ostobák, azt viszont nem fogadják el, ha az állatok okosabbak náluk.

Fordította: Kozma Tamás

JEGYZET

Homérosz: az Iliász és az Odüsszeia c. eposzok szerzőjének tartott, kétes kilétű, mégis ikonikus görög költő (Kr. e. VIII. sz.)

Aesopus/Aiszoposz: ókori görög költő, állatmese író (Kr. e. VI. sz.)